

De kentering in de socialistische gelederen kan niet in bijzonderheden worden geschetst.¹⁾ Wel echter mag worden opgemerkt dat de anti-militaire houding, door Domela Nieuwenhuis aan den dag gelegd in zijn geruchtmakend voorstel op het Brusselsche Internationaal Congres van 1891 om eventueel oorlogsoproepingen met algemeene dienstweigering te beantwoorden, evenals de woelingen uit den nieuweren tijd, van de Hervéïsten in Frankrijk en van den jongen Liebknecht en de zijnen in Duitschland, meer verwantschap met de oude Marxistische denkbeelden verraden, dan wordt toegegeven door hen die nu de benaming van „vaderlandslooze gezellen” met verontwaardiging afwijzen.

Hoe dit zij — „vaderlandslooze gezellen” willen de mannen van de Internationale niet wezen. Het revisionistisch proces liet ook dit punt niet intact en de algemeene „Mauserung” bracht ten deze groote verandering. Toen nog het revolutionaire standpunt overheerschte, toen onverbiddelijke strijd tegen de geheele bestaande cultuur het wachtwoord was, toen de klassestaat met al zijn instellingen en uitingen ten doode toe werd bestreden, kon ook voor hetgeen historisch en nationaal zich ontwikkeld had, weinig eerbied worden betoond. Maar toen in stee van het revolutionaire, het evolutionaire beginsel richtsnoer werd, toen meer aanpassing bij de heerschende orde werd gezocht, verschrompelde allengs het oude kosmopolitisme en werd aan de nationale idee oprechte achting niet onthouden.

In de defensie-politiek werd men plooibaarder en credieten voor de landsweerbaarheid vonden bij sommigen welwillende bejegening. Meer dan één revisionist koos tegen de vroegere

¹⁾ Hiervoor is te raadplegen Edgard Milhaud, *La démocratie socialiste allemande*, Parijs, 1903, blz. 259 en vlgg.; Paul Kampffmeyer, *Wandlungen in der Theorie und Taktik der Sozialdemokratie*, München, 1904, blz. 76 en vlgg.; een mooie verzameling van resoluties op de verschillende socialistische congressen in zake deze materie aangenomen vindt men op blz. 43 van *Ausserordentlicher Kongress Basel*, t. a. p.